

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

WIZARA YA FEDHA NA UCHUMI

MAELEZO YA WAZIRI WA FEDHA NA UCHUMI

**MHE. MUSTAFA HAIDI MKULO (MB), WAKATI AKIJUMUISHA MAONI
YA WAHESHIMIWA WABUNGE KUHUSU MWONGOZO WA
UTAYARISHAJI WA MPANGO NA BAJETI YA SERIKALI KWA KIPINDI
CHA 2010/11 – 2012/13**

DODOMA

TAREHE 5 FEBRUARI, 2010

**MAELEZO YA WAZIRI WA FEDHA NA UCHUMI,
MHE. MUSTAFA HAIDI MKULO (MB), WAKATI AKIJUMUISHA
MAONI YA WAHESHIMIWA WABUNGE KUHUSU MWONGOZO WA
UTAYARISHAJI WA MPANGO NA BAJETI YA SERIKALI KWA
KIPINDI CHA 2010/11 – 2012/13, DODOMA,
TAREHE 5 FEBRUARI, 2010**

1. **Mheshimiwa Naibu Spika**, kwa mara nyingine katika Mkutano huu wa Bunge, Waheshimiwa Wabunge wamepata fursa ya kujadili kwa kina Mwongozo wa Utayarishaji wa Mpango na Bajeti ya Serikali kwa kipindi cha 2010/11 – 2012/13. Napenda kuchukua nafasi hii kukushukuru wewe Naibu Spika, pamoja na Mheshimiwa Mwenyekiti aliyekuwepo wakati nawasilisha Mwongozo, Mheshimiwa Jenista Mhagama (Mb) kwa kuongoza kwa hekima kubwa mjadala wa Mwongozo wa utayarishaji wa Mpango na Bajeti ya Serikali kwa kipindi cha muda wa kati. Kwa kiwango kikubwa busara zenu zimetuwezesha kupata maoni ambayo yataboresha Mwongozo na hatimaye kuwezesha Wizara, Idara zinazojitegemea, Mikoa na Serikali za Mitaa kutayarisha mipango na bajeti zao kwa ufanisi zaidi.

2. **Mheshimiwa Naibu Spika**, napenda kuwashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa michango yao ambayo itatusaidia sana katika kukamilisha Mwongozo huu. Kwa namna ya pekee napenda kumshukuru Mwenyekiti wa Kamati ya Fedha na Uchumi, Mheshimiwa Dkt. Abdallah Omari Kigoda (Mb) na Msemaji wa Kambi ya Upinzani Bungeni Mheshimiwa Hamad Rashid Mohamed (Mb) kwa michango yao muhimu sana.

3. **Mheshimiwa Naibu Spika**, wakati wa kujadili Mwongozo wa Utayarishaji Mpango na Bajeti ya Serikali, Waheshimiwa Wabunge wamepata nafasi ya kuchangia kwa kuzungumza na kwa maandishi. Waheshimiwa Wabunge waliochangia kwa kuzungumza ni hawa wafuatao:-

1. Mhe. Dkt. Abdallah Omari Kigoda, (Mb);
2. Mhe. Hamad Rashid Mohamed, (Mb);
3. Mhe. Jeremiah Sumari, (Mb);
4. Mhe. Daniel Nicodem Nsanzugwanko, (Mb);
5. Mhe. John Momose Cheyo, (Mb);
6. Mhe. Mwanne Ismaily Mchemba;
7. Mhe. Peter Joseph Serukamba, (Mb);
8. Mhe. Job Yustino Ndugai, (Mb);
9. Mhe. Mhe. Eliatta Switi, (Mb);
10. Mhe. Dr. Juma Ngasongwa, (Mb);
11. Mhe. Luhaga Joelson Mpina, (Mb);
12. Mhe. Lucy Thomas Mayenga, (Mb);
13. Mhe. Magdalena Sakaya, (Mb);
14. Mhe. Ahmedi Ali Salum, (Mb);
15. Mhe. Mohamed Rished Abdallah, (Mb);
16. Mhe. Ruth Blasio Msafiri, (Mb);
17. Mhe. Matha M. Mlata, (Mb);
18. Mhe. Getrude Mongella, (Mb);
19. Mhe. Jenista J. Mhagama, (Mb);
20. Mhe. Fred Mpendazoe, (Mb);

21. Mhe. Diana Mkumbo Chilolo, (Mb);
22. Mhe. Bernadeta K. Mushashu, (Mb);

4. **Mheshimiwa Naibu Spika**, Waheshimiwa Wabunge waliochangia kwa maandishi ni hawa wafuatao:

1. Mhe.Mhandisi Stella M. Manyanya, (Mb);
2. Mhe. Dkt. Maua Abeid Daftari, (Mb);
3. Mhe. Mwadini Abbas Jecha, (Mb);
4. Mhe. Mwantumu B. Mahiza, (Mb);
5. Mhe. Fatuma Mikidadi, (Mb);
6. Mhe. Andrew John Chenge, (Mb);
7. Mhe. Diana Mkumbo Chilolo, (Mb);
8. Mhe. Castor R. Ligallama, (Mb);
9. Mhe. Zaynab Matitu Vulu, (Mb);
10. Mhe. Salim Hemedi Hamis, (Mb);
11. Mhe. Ania Said Chaurembo, (Mb);
12. Mhe. Mossy S. Mussa, (Mb);
13. Mhe. Dkt. Samson Mpanda, (Mb);
14. Mhe. Sevelina S. Mwijage, (Mb);
15. Mhe. Margaret Sitta, (Mb);
16. Mhe. Dkt. Juma Ngasongwa, (Mb);
17. Mhe. Clemence B. Lyamba, (Mb);
18. Mhe. Mhonga Said Ruhwanya, (Mb);
19. Mhe. Dkt. Harrison Mwakyembe, (Mb);

20. Mhe. Salim Yussuf Mohamed, (Mb);
21. Mhe. Margaret Agnes Mkanga, (Mb);
22. Mhe. Prof. Philemon Sarungi, (Mb);
23. Mhe. Mbaruk Kassim Mwandoro, (Mb);
24. Mhe. Lucy Fidelis Owenya, (Mb);
25. Mhe. Mohamed Abdul Aziz, (Mb);
26. Mhe. Mkiwa Kimwanga, (Mb);
27. Mhe. Khadija Salum Al-qassmy, (Mb);
28. Mhe. Zainab Matitu Vulu, (Mb);
29. Mhe. Martha Mlata, (Mb);
30. Mhe. Paul P. Kimiti, (Mb);
31. Mhe. Maida H. Abdallah, (Mb);
32. Mhe. Luhaga Joelson Mpina, (Mb);
33. Mhe. Cynthia Hilda Ngoye, (Mb);
34. Mhe. Mch. Luckson Mwanjale, (Mb);
35. Mhe. Emmanuel Luhahula, (Mb);
36. Mhe. Prof. Raphael Mwalyosi, (Mb);
37. Mhe. Godfrey Zambi, (Mb);
38. Mhe. Kheri K. Ameir, (Mb);
39. Mhe. Teddy Louise Kaselabantu, (Mb);
40. Mhe. Michael Lekule Laizer, (Mb);
41. Mhe. Martha J. Umbullah, (Mb);
42. Mhe. Shally J Raymond, (Mb);
43. Mhe. Anna M. Abdallah, (Mb);
44. Mhe. Bujiku Phillip Sakila, (Mb);

45. Mhe. Charles N Mwera, (Mb);
46. Mhe. Abdul Jabiri Marombwa, (Mb);
47. Mhe. Omari S Kwaangw', (Mb);

5. **Mheshimiwa Naibu Spika**, ushauri na maoni mengi yaliyotolewa na Waheshimiwa Wabunge yalikuwa yanashabihiana. Kutokana na hali hiyo, ninaomba kutoa ufafanuzi wa ujumla kwa baadhi ya hoja zilizotolewa kama ifuatavyo:

6. **Mheshimiwa Naibu Spika**, hoja mojawapo ilihusu haja ya kufanya tathmini ya mipango na mikakati ya kitaifa ili kujua hatua iliyofikiwa katika utekelezaji, changamoto zilizojitokeza, na mwelekeo unaopaswa kufuatwa. Napenda kuwahakikishia Waheshimiwa Wabunge kwamba Serikali imekuwa ikifanya tathmini mbalimbali za utekelezaji wa mipango na mikakati ya kitaifa ikiwa ni pamoja na, Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025, Malengo ya Maendeleo ya Milenia 2015, Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2005, na MKUKUTA.

7. **Mheshimiwa Naibu Spika**, tathmini hizo zimetuwezesha kujua malengo yaliyofikiwa hadi sasa kama vile kasi ya ukuaji wa uchumi, kiwango cha ukusanyaji wa mapato, kiwango cha kuandikisha wanafunzi kuanzia elimu ya msingi hadi vyuo vikuu, pamoja na ajira zilizopatikana kutokana na utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi. Vile vile, changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa mipango na mikakati hiyo zimeainishwa na hivyo kusaidia katika kuandaa vipaumbele na mikakati mipya ikijumuisha Awamu ya Pili ya MKUKUTA na mipango mingine.

8. **Mheshimiwa Naibu Spika,** kuhusu hoja juu ya upangaji wa vipaumbele, Waheshimiwa Wabunge wengi wamefafanua vizuri kwamba Taifa halina budi kuweka kipaumbele cha kwanza katika huduma za kiuchumi na cha pili katika huduma za jamii. Ushauri huu umezingatiwa kwenye mwongozo. Sekta za uzalishaji zinapewa kipaumbele ili ziweze kutupatia mapato endelevu ambayo yatatumika kugharamia shughuli nyingine za kutoa huduma za jamii kama elimu.
9. **Mheshimiwa Naibu Spika,** Kuhusu wananchi kuwezesha kupata matrekta makubwa badala ya "power tillers", Serikali inaandaa utaratibu wa kuwezesha wakulima kukopa matrekta makubwa kutoka kwa wauzaji ikiwa ni pamoja na kuanzisha vituo vitakavyosaidia kukodisha matrekta wakati wa kulima na kufanya matengenezo kwa watakaokuwa wamekopa matrekta hayo.
10. **Mheshimiwa Naibu Spika,** Kuhusu maeneo yenye matatizo maalumu katika utoaji wa huduma, Serikali imeanza kuanzia mwaka 2009/10 kutenga fedha za kusaidia Halmashauri ambazo zina mazingira magumu kwa ajili ya kujenga nyumba za watumishi na hosteli za wanafunzi na kuziwekea umeme wa nguvu za jua, na pia kwa ajili ya ununuzi wa boti ili kurahisisha usafiri katika maeneo kama vile Rufiji Delta na visiwa mbalimbali.

11. **Mheshimiwa Naibu Spika**, kuhusu hoja ya kutekeleza agizo la Mheshimiwa Rais la utafiti kutengewa asilimia moja ya Pato la Taifa, katika kipindi cha muda wa kati Serikali itatenga fedha kuendeleza utafiti katika sekta mbalimbali. Serikali itaendelea kuimarisha Mfuko unaojulikana kama "The National Fund for Advancement of Science and Technology – NFAST" ambao unasimamiwa na Tume ya Taifa ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH).
12. **Mheshimiwa Naibu Spika**, kuhusu hoja ya kushuka kwa mapato ya Serikali katika bandari ya Tanga, hali hii inasababishwa na kupungua kwa idadi ya meli zinazoleta mafuta ya petroli katika bandari hiyo. Makampuni mengi yanayoagiza mafuta yameanza kutumia meli kubwa kwa lengo la kupunguza gharama za usafirishaji, ambazo zimekuwa zinashushia mafuta katika bandari ya Dar es Salaam.
13. **Mheshimiwa Naibu Spika**, takribani michango yote ya Waheshimiwa Wabunge imeelekezwa katika maeneo ya vipaumbele hususan kilimo, mifugo na uvuvi; miundombinu; Ardhi; Nishati; Huduma za jamii - elimu, maji, afya; pamoja na kuongeza mapato ya Serikali. Maeneo yaliyotajwa na Waheshimiwa Wabunge, ndiyo vipaumbele vya mwongozo wa mpango na bajeti niliowasilisha. Maelezo ya kina yaliyotolewa na Waheshimiwa Wabunge katika maeneo haya yatazingatiwa katika maandalizi ya mipango na bajeti za Wizara, Idara zinazojitegemea, Mikoa, na Serikali za Mitaa. Aidha, kwa masuala

yanayohusu kuongeza mapato, kamati ya Kupitia mfumo wa Kodi ambayo inaratibiwa na Wizara yangu itayashughulikia.

14. **Mheshimiwa Naibu Spika**, wakati nawasilisha maelezo yangu kuhusu Mwongozo wa Utayarishaji wa Mpango na Bajeti, nilieleza kuwa baada ya kupokea michango ya waheshimiwa Wabunge, Mwongozo utakamilishwa na kusambazwa kwa Wizara, Idara zinazojitegemea, Mikoa na Serikali za Mitaa ili waweze kuandaa Mipango na Bajeti zao kwa mwaka wa fedha ujao na kipindi cha muda wa kati. Mpango wenyewe na Bajeti utawasilishwa Bungeni mwezi Juni, 2010 baada ya kupitiwa na kamati mbalimbali za Bunge. Napenda kuwahakikishia kuwa maoni na mapendekezo ya Waheshimiwa Wabunge yatazingatiwa katika kukamilisha Mwongozo huo.

15. **Mheshimiwa Naibu Spika**, pamoja na athari za mabadiliko ya tabia nchi na zile za msukosuko wa kiuchumi duniani, Serikali inaendelea kuchukua hatua za kukabiliana na matatizo hayo kama nilivyoeleza kwenye mwongozo. Ni matumaini ya Serikali kuwa hatua zilizoandaliwa katika mwongozo huu zitaweza kutuvusha katika matatizo hayo. Pamoja na kwamba Serikali imejizatiti kuchukua hatua hizo ushiriki wa wananchi na Waheshimiwa Wabunge ni muhimu katika kufanikisha azma hii.

16. **Mheshimiwa Naibu Spika**, kuhusu hoja ya kuwekeza katika michezo na kukuza vipaji vya wanafunzi kuanzia mashuleni, Serikali inaendelea kutekeleza Sera ya maendeleo ya michezo kwa kushirikisha wadau mbalimbali katika ngazi za shule, vijiji, kata, Wilaya, Mkoa na Taifa. Aidha, suala hilo tayari limeainishwa katika maeneo ya mwongozo wa muda wa kati 2010/11 – 2012/13. Serikali imechukua ushauri uliotolewa na utafanyiwa kazi wakati wa kuandaa mipango na bajeti za Wizara, Idara zinazojitegemea, Mkoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa kulingana na mwongozo huo.
17. **Mheshimiwa Naibu Spika**, kuhusu uzingatiaji wa muda katika kutoa huduma kwa umma na kutekeleza miradi ya maendeleo, ni kweli kwamba kuna tatizo la baadhi ya watumishi kutozingatia muda katika kuhudumia wananchi. Hata hivyo ofisi zimeandaa mikataba ya huduma kwa wateja ili kuhakikisha huduma hizo zinatolewa. Aidha, katika utekelezaji wa miradi ni usimamizi. Watanzania hatujali muda lakini kila wizara imeandaa client service charter – Mkataba wa huduma kwa mteja ili kusaidia kutoa huduma kwa wakati muafaka.
18. **Mheshimiwa Naibu Spika**, kuhusu uboreshaji wa maslahi ya watumishi katika mishahara na marupurupu, Serikali inaendelea kuyaboresha hatua kwa hatua kulingana na uwezo wake kifedha.
19. **Mheshimiwa Naibu Spika**, Kuhusu hoja ya wakulima wa kahawa ambao hawajafidiwa hasara iliyotokana na msukosuko wa kiuchumi duniani, Serikali inaendelea kushughulikia suala hili ili kutoa udhamini

wa kusogeza mbele muda wa kurejesha mikopo. Ni imani yangu kuwa ufumbuzi wa suala hili utapatikana mwezi huu wa Februari, 2010.

20. **Mheshimiwa Naibu Spika**, kuhusu hatua utekelezaji wa Malengo ya Maendeleo ya Milenia, Serikali inaendelea kuhuisha mipango na bajeti yake kwa kujumuisha maeneo makuu manane ambayo yamelengwa kufikiwa ifikapo mwaka 2015. Malengo hayo yanalenga kutatua changamoto kuu za kimaendeleo. Kwa ujumla Tanzania ipo mbele katika utekelezaji wa baadhi ya malengo ya milenia ikilinganishwa na nchi nyingine zinazoendelea. Hata hivyo, katika baadhi ya maeneo nchi yetu bado inahitaji juhudi za ziada katika kufikia malengo ya milenia kwa asilimia 100. Kwa upande wa elimu kwa wote, Tanzania imekuwa ni nchi ya mfano katika eneo la uandikishaji wa watoto wanaoanza elimu ya msingi. Aidha kwa upande wa ushirikishaji wa wanawake katika ngazi za maamuzi tayari idadi ya wanawake wanaoshiriki katika ngazi hizo imekuwa ikiongozeka katika ngazi hizo kwa kasi zaidi. Kwa mfano hadi sasa wabunge wanawake wamefikia asilimia 33 ya wabunge wote katika Bunge la Tanzania. Aidha, hali ni kama hiyo katika sekta mbalimbali. Vile vile, suala la uhifadhi wa mazingira nalo linaendelea vema.

21. **Mheshimiwa Naibu Spika**, Kuhusu hoja ya mfumuko wa bei, Katika maelezo yangu wakati nawasilisha mwongozo, nilionesha kwamba mfumuko wa bei mwezi Desemba 2009 ulifika asilimia 12.2 ikilinganishwa na asilimia 13.5 Desemba 2008. Tathmini inaonesha

kwamba kasi ya mfumuko wa bei ilikuwa wastani wa asilimia 12.1 mwaka 2009 ikilinganishwa na asilimia 10.3 mwaka 2008. Nilitoa sababu kwamba kulikuwa na uhaba wa chakula nchini na kwa baadhi ya nchi jirani kutokana na ukame. Ni matarajio ya Serikali kwamaba bei ya vyakula zitashuka kutokana na mvua zinazoendelea kunyesha na kuongeza uzalishaji pamoja na jitihada nyingine za serikali za kuboresha miundombinu ya usafiri na uwezekano wa kutumia hifadhi ya taifa ya chakula kuleta utengemano wa bei.

- /
22. **Mheshimiwa Naibu Spika**, Kuhusu ufuatiliaji wa mashirika na mali za umma zilizobinafsishwa, Serikali ilifanya uchambuzi wa mwenendo wake na kubaini hoja ya kuwa na utaratibu wa kufuatilia utekelezaji wa mikataba ya ubinafsishaji (post privatization evaluation and monitoring) na kushauri kuanzishwa kwa vitengo vya kufuatilia zoezi la ubinafsishaji katika kila Wizara yenye mashirika yaliyobinafsishwa.
 23. Wizara ya Fedha na Uchumi kwa kushirikiana na Consolidated Holding Corporation (CHC) imeanzisha kitengo maalum (Post Privatization Unit) chini ya CHC kwa ajili ya kufuatilia utekelezaji wa ubinafsishaji kufuatana na mipango ya uwekezaji (Business Plan) kwa mujibu wa mikataba ya uuzaji (Share Sale and Asset Sale Agreements). Kitengo hiki kinawashirikisha pia Wataalamu wa Wizara Mama husika na kimeanza kutembelea Mashirika na mali zote zilizobinafsishwa na kwa lengo la kufuatilia “compliance” na kupendekeza hatua za kuchukuliwa kwa mujibu wa kinachojiri katika ukaguzi huo.

24. **Mheshimiwa Naibu Spika**, Kuhusu mahusiano kati ya Dira ya Taifa; Maendeleo ya maendeleo ya milenia; ilani ya uchaguzi ya CCM na MKUKUTA, tayari mahusiano yapo na yameainishwa kwenye mwongozo kama ulivyo wasilishwa jana.
25. **Mheshimiwa Naibu Spika**, Kuhusu hoja ya kuitaka Serikali ifanye utafiti juu ya idadi ya rasimali watu tulionao na fani zao, ni kweli kuna umuhimu wa kufanya utafiti huo, hivyo suala hili tumelichukua na tutalipeleka kwa mamlaka husika kwa ajili ya kufanyiwa kazi.
26. **Mheshimiwa Naibu Spika**, Kuhusu hoja ya kuanza kwa utekelezaji wa miradi ya MCC ili kurudisha imani ya wananchi, Serikali imekamilisha maandalizi yote ya awali na hivyo kazi ya ujenzi itaanza wakati wowote kuanzia sasa.
27. **Mheshimiwa Naibu Spika**, Kuhusu uamuzi wa Serikali kuzuia wananchi wa mikoa ya pembeni mfano Rukwa wasiuze mazao yao nchi jirani, kimsingi Serikali ilifanya uamuzi huo kwa dharura maalumu iliyokuwepo ili kunusuru nchi isikumbwe na uhaba wa chakula kutokana na baa la njaa lililokuwa limejitokeza.
28. **Mheshimiwa Naibu Spika**, kwa namna ya pekee napenda kuwashukuru Naibu Mawaziri Mhe. Jeremia Sumari (Mb) na Omar Yusuph Mzee (Mb), Katibu Mkuu Alhaj Ramadhani Khijjah, Naibu Makatibu Wakuu Bw. John Haule, Laston Msongole, na Dkt. Philip

Mpango, na watumishi wote wa Wizara ya Fedha na Uchumi pamoja na Wizara nyingine ambao wamewezesha kukamilika kwa kazi hii. Baada ya maelezo haya, naomba kuwashukuru tena kwa michango yenu kuhusu Mwongozo wa Utayarishaji wa Mpango na Bajeti ya 2010/11 - 2012/13.

29. **Mheshimiwa Naibu Spika**, naomba kutoa hoja.